

הַלְבוּת שְׁבֵת סִימָן שְׁעַב

ביאורים ומוספים

[משנב"ב ס"ק טז]

אָסור להוֹלִיכֵן לְחֶצֶר אַחֲרַת שְׁלֵא עֲרֹבו עִמָּהּ⁹.

מה שכתבנו לעיל ס"ק ד. ובהערות בסוף ספר שונה הלכות [כאן אות א] העיר על יסוד דברי החו"א שיש שביתה גם באמצע השבת, שלא משמע כן בתוס' בעירובין [צט, ב ד"ה לא]. וראה עוד בהרחבה מה שכתב בזה הרמ"י לנדוי בקובץ מסורת, שמדובר הראשונים בעירובין (שם) מוכח שאין דין כלים ששבתו אלא בשבתו בין השמשות. ולפי זה אם בבין השמשות היה לבוש בהם, אין זה נחשב ככלים ששבתו בבית ומותר להוציאם מחצר לחצר.

[ביה"ל ד"ה או לג]

ובשעת הדין נראה דיש לסמך להקל¹².

ובמקום אחר (משנב"ב סי' שנח ס"ק פג ושעה"צ שם ס"ק עז) היקל בשעת הדחק, באופן שהגינה נמצאת בחצר ושטחה היא מיעוט משטח החצר, אבל אם הגינה היא בפני עצמה, משמע שאסור לטלטל אליה מהבית אף בשעת הדחק, וצ"ע.

[משנב"ב ס"ק טז]

מִכְמֵי הַחֶצֶר לְחֶצֶר שְׁלֵא עֲרֹבוּ בָּהּ וְהוֹצִיאוּן שָׁם דְּרָךְ הַתְּרוּ¹⁰.

דמפסקמלית לכרמלית מתקרא¹³.

ואף לכרמלית אחרת שדינה ככרמלית מהתורה כגון בקעה, מותר, ואף שנמצא מטלטל מרשות היחיד לכרמלית, שהרי הקרפף נחשב לרשות היחיד מן התורה [כיון שיש לו מחיצות]. וטעם הדבר ביאר לעיל (סי' שמו ס"ק יז), שאם נאסור יסברו שהקרפף נחשב רשות היחיד גמור ואין עליו שם כרמלית כלל, ויבואו לטלטל בכלו כשאר רשות היחיד, ומתוך זה יבואו שאר אנשים לטלטל גם ברשות הרבים, כי הקרפף דומה קצת לרשות הרבים כיון שהוא גדול ולא הוקף לדירה, ועל כן נתנו עליו חכמים גם דין כרמלית, לענין זה שמוותר להוציא ממנו לכרמלית אחר, כגון בקעה וכיוצא בזה. [ושיעור גדול הקרפף לענין שלא יפקע ממנו שם רשות היחיד מן התורה, ראה לעיל בביה"ל שם ס"ג ד"ה קרפף].

[משנב"ב ס"ק טז]

דְּכִינֵן שְׂקָבֵר עֲרֹבוּ יַחַד הָרִי הֵם קְאִישׁ אֶתְדִּי¹⁴.

בדין זה הסתפק החו"א [א"ח סי' פה ס"ק ח וי"ג] בכמה ספיקות. א. חצר שגרים שם עשרה דיירים, וחמשה מהם גבו את עירובם ונתנהו בבית אחד מהם, והחמשה הנותרים גבו את עירובם והביאחו לבית אחד מחמשה הראשונים שהניח את העירוב בבית אחר [שחידש החו"א שזה מועיל, כיון שכשעירבו הראשונים נעשו כחבורה אחת, והאחרונים יכולים לתת את עירובם אצל כל אחד מבני החבורה], ואחר כך הוליכו החמשה האחרונים את עירובם לחצר אחרת, האם העירוב בין החצרות מועיל גם לראשונים. ב. ובאופן זה יש אף לדון, אם הראשונים מיינו את האחרונים במפורש להיות שלוחים לערב גם עבורם, האם העירוב מועיל עבורם כל זמן שלא נתנו פת. ג. באופן שהחמשה הראשונים הוליכו עירובם לחצר אחרת, האם העירוב מועיל גם לאחרונים. ד. באופן שהחצר השניה הביאה את עירובה אצל החמשה הראשונים, האם מועיל גם לאחרונים. וראה במשנב"ב להלן (ס"ק כב) שכתב בשם הפרישה שלעולם יש להניח את כל העירובין בבית אחד. וראה כמה שכתבנו שם.

[משנב"ב ס"ק טז]

וְכֵלָם מְתָרִים¹⁵.

כשמוליך פת משלו, הסתפק החו"א [א"ח סי' קא ס"ק ד] האם די בגרורת אחת לכל בני החצר או שצריך גרורת לכל אחד. וכתב שנראה שדי בגרורת אחת לכולם.

9) ובטעם האיסור ביאר בשו"ע הרב (ס"א), שהכלים ששבתו בבית, דינם בכל מקום שהם כאילו הם בבית, שאסור לטלטלם ממנו למקום אחר שלא עירבו עמו. והחו"א ביאר [א"ח סי' קד ס"ק כה] שכלים אלו אינם נקראים כלי החצר אלא כלי הבית, ולכך אסור להוציאם לחצר אחרת. [וראה אור שמח (פ"ג מהל' עירובין ה"טו) שנקט כביאור החו"א. וראה גם בספר נור ישראל (סי' נז) שכתב שיש חילוק ברין בסברות אלו].

ואף להוציאם לגינה או לקרפף אפילו שלו, מבואר בשו"ע לעיל (סי' שנח סוף ט"ז) שאסור, משום שבית וקרפף נחשבים לשתי רשויות. ובשעת הדחק, כתב הביה"ל (ד"ה או לג) שאפשר לטלטל מהבית לקרפף שלו.

[משנב"ב ס"ק טז]

מִכְמֵי הַחֶצֶר לְחֶצֶר שְׁלֵא עֲרֹבוּ בָּהּ וְהוֹצִיאוּן שָׁם דְּרָךְ הַתְּרוּ¹⁰.

10) וכלים ששבתו בבית ראובן והגיעו לחצר שמעון בדרך היתר, כתב בשו"ע הרב (ס"א) שמותר להחזירם לחצר ראובן. אמנם, החו"א (שם) כתב שאסור להחזירם לחצר ראובן, וכן אסור להוציאם מחצר שמעון לחצר לוי. והיינו כשלא עירבו ביניהם, אבל אם לוי עירב עם שמעון, כתב התוס' ר"ד (עירובין צא, א) שמותר להוציאם לחצר לוי.

וכלים ששבתו בבית ובאו בדרך מלבוש לחצר אחרת דרך כרמלית, נראה מדברי החו"א (שם סי' צ סוף ס"ק כז) שגם בזה יש איסור לטלטל מחצר לחצר, ואף על פי שיש הפסק כרמלית בין חצרות אלו לבית שהכלים שבתו בו.

וכלים ששבתו בחצר ראובן והגיעו לחצר שמעון, כתב החו"א (שם סי' קד ס"ק כה) שאסור להכניסם מחצר שמעון לביתו, אף על פי שחצירו וביתו של שמעון מעורבים יחד. וכתב שכן מבואר בתוס' (עירובין צט, ב ד"ה לא) שגשמים ששבתו בג חצירו וקלט הגשמים מהאוויר, אסור להכניסם לביתו. אמנם הגאון יעקב (עירובין פט, א) הסתפק בדבר [וראה גם בבית מאיר סי' שמת ס"ה בסוף דבריו].

ולדברי החו"א נמצא, שהדר בעיר שמחיצותיה מתוקנות כראוי אבל אין שם שיתוף מבואות [משום שדרים שם נכרים או שאינם שומרי תורה ומצוות], מותר לו לטלטל את החפצים ששבתו בחדר המדרגות שבביתו לחדר המדרגות של בית אחר, אבל אין להכניסם שוב מחדר המדרגות של הבית השני לבית ההוא אף שבאותו בנין יש עירוב חצרות כדון, כיון ששבתו בחצר שאינה מעורבת עם הבית השני.

ואם מועילו נמצא בבין השמשות באחד מחדרי ביתו ולבשו והגיע לבית אחר, לדעת החו"א [שהוא לעיל סי' שסו ס"ק ב] ששאר חדרי הבית דינם כחצר, אסור לו לטלטל את המעיל בבית ההוא מחדרי הבית שישינים בהם לחדר הבית שאוכלים בו, שהלא נמצא מטלטל כלים ששבתו בחצר אחרת מחצר לבית. אמנם, לדעת המשנב"ב (סי' שנה ס"ק לד) אין איסור בדבר, כיון שכל החדרים נדונים כבית.

[ביה"ל ד"ה לחצר]

אָכַל אֵם תִּיהָ לְבוּשׁ בּוּ בְכִיתוּ בְּחֻלְתָּ קִדְשֵׁת הַשְּׁבֵת¹¹.

11) וכתב החו"א [א"ח סי' קד ס"ק כה], שאם היה לבוש בגדים כשקדש היום, ואחר כך פשטן בשבת בביתו ושוב לבשן ונכנס לחצרו או לחצר חצירו ופשטן שם, אסור להוציאם לחצר אחרת, משום שכשפשט את הבגדים בביתו הם קונים שביתה שם [וראה

מילואים

הַלְבוֹת שֶׁבַת סִימָן שְׁעָא

המשך מעמוד רלח

בחצר ולא דר בה, נחשב הדבר להיסח הדעת, ואינו חומה למת מבעוד יום שהיורש מעולם לא היה דר בחצר, שלכן אין נחשב היסח הדעת מה שלא דר שם, ולפיכך כשבא לדור אוסר ואין אומרים 'שבת שהותרה הותרה'. וכן הגר"א חולק על המג"א, והוכיח מדין זה שאין אומרים הותרה כלל במי שחזר לביתו [ראה מה שכתבנו במשני"ב לעיל ס"ק ח].

[משנ"ב ס"ק ט]

מִיָּרִי בְּשֶׁלֶא עֲרַב¹⁸.

18) מבוואר מדבריו שאף שאינו בביתו יכול לערב [ונפקא מינה כשאחר כך מת ובא יורשו לדור באמצע שבת שלא יאסור, משום שכבר עירב המוריש], ואף שדירה בלא בעלים אינה אוסרת. וטעם הדבר, כמו שכתב בביה"ל (ד"ה ואם) שמדובר באופן שאותו אחד מן השוק היה אוסר על בני החצר, ומטעם זה אין אומרים הואיל הותרה [דהיינו באופן שלא הסיח את ליבו מדירתו וכיוצא בה], ולפיכך הוא יכול לערב. וכן כתב הגר"ח קניבסקי (מכתבים). וראה בהערות שבסוף ספר שונה הלכות, שכתב שאין הכוונה כאן לעירוב אלא לשיתוף, שהלא מי שאינו דר אינו יכול לערב.

[משנ"ב ס"ק יב]

בְּיָתְוֵי שְׁהוּא דָּר בְּאוֹתָהּ חֲצָרָא¹⁹.

19) מבוואר שמי שיש לו שני בתים בחצר צריך להשתתף בעירוב בעבוד שני הבתים, אלא שדי בגרונת אחת לשניהם, ואין אומרים שכן שהוא דר רק בבית אחד ממילא הבית השני נחשב לדירה בלא בעלים. ובטעם הדבר ביאר הרא"ש (עירובין פ"ו ס"ו טז), שכן שהוא דר באותה חצר וראוי להשתמש בבית השני כל שעה, נחשב כאילו הוא דר בה. מאידך, התוס' (שם ע, א, ד"ה יורש) כתבו זאת רק בלשון שמוא. אלא שהחזו"א (או"ח ס"ו צא ס"ק א) ביאר, שספקם הוא רק באופן שירש בית בשבת שעדיין לא הורגל לדור בבית השני, אבל מי שיש לו שני בתים בחצר ודרכו לדור פעמים בבית זה ופעמים בבית זה, הרי שני הבתים אוסרים. ובהערות שבסוף ספר שונה הלכות (לס"ד) הוסיף, שכל מה שאוסר כשהיורש הוא בן אותה חצר אף על פי שלא נכנס לדירת מורישו, הוא רק כשעומד לשמש כמקום פתו בעתיד, אבל בלא זה אינו נחשב לבית האוסר.

[שעה"צ ס"ק ו]

דְּלֵא קְטִי"ו שְׁפָקֵל גְּבִי עֲפוּ"ם אִם הִסִּית דְּעַת"ו¹⁵.

15) וסוים ה"ט"ו, שלשון הטור והשו"ע שכתבו שמדובר דוקא בישראל צ"ע. אמנם הקרבן נתנאל (עירובין פ"ח אות ה) דחה את קושית ה"ט"ו, מכיון שדוקא ישראל שאמר שאין דעתו לחזור אינו אוסר, משום שאינו משקר. וכן כתב רבינו יהונתן (כח, א מדפי הרי"ף), שישראל אינו אוסר משום שישארית ישראל לא ידברו כזב, מה שאין כן נכרים אשר פיהם דבר שאו.

ובמנינו, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"א ס"י רה בהערות על השריע ס"י שעא) שיש לסמוך על דברי ה"ט"ו, שאנו רואים שהגויים הולכים בסוף שבעה להינפש מחוץ לעיר וחוזרים ביום ראשון, ואין דעתם לחזור כלל אפילו באופן שיכולים לחזור מפני קירבתם למקום, והיא קביעת גמורה ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיהם, ואין זה שייך למה שפיהם דבר שאו.

[ביה"ל ד"ה ואחר כך]

וְהִגְרִ"א בְּאוּרוֹ מְשַׁמֵּעַ דְּדַעְתָּו לְפָסֵק בְּדַעַת הַמַּחְמִירִים¹⁶.

16) בטעם הדבר, ראה מה שכתבנו לעיל ס"ק ח בשם החזו"א.

[ביה"ל שם]

מִהָא דְּקָמָא לָן מְשַׁמְשָׁקָא אוֹסֵר, לְקַוְהָ נֵשׁ לְמִשְׁבַּ קָצֵת עֲלֵי פִי מַה שְׁכַמְבַּ הַפְּגָנ־אֲבָרְקֵם¹⁷.

17) כוונתו, שלהלן (ס"ד) פסק השריע שאם מת אחד מבני החצר וירש אותו אחד מן השוק ובא לדור שם בשבת, הרי הוא אוסר, ואין אומרים 'שבת שהותרה הותרה'. וטעם הדבר ביאר המג"א (ס"ק ה), שאין אומרים שנראה שהסיח דעתו מלחזור, אלא דוקא אם כבר דר בחצר ויצא ממנה, אבל יורש מן השוק שמעולם לא דר בחצר הוא, אין כאן הוכחה שהסיח דעתו, ולא חל מתחילה דין 'שבת שהותרה הותרה'. ולפי דבריו כתב הביה"ל, שיש לתרץ מדוע אין אומרים הותרה בן השוק שמת, כיון שלא היה כאן מעשה עקירה, שהרי בן השוק גר מתחילתו בדירה אחרת ולא עקר מבית זה שירש. ואין צריך למה שכתב המג"א קודם לכן (ס"ק ד) לתרץ זאת, שמדובר שיש לו דירה בחצר זו שגר בה לפרקים ולא הסיח דעתו ממנה.

אמנם החזו"א (א"ח ס"י פח ס"ק ד) הקשה, שבאופן שאחד מן השוק מת משחשיכה, והאי יש היסח הדעת, שכוון שלמוריש היתה דירה

הַלְבוֹת שֶׁבַת סִימָן שְׁעָא שְׁעָב

המשך מעמוד רלט

אמות אין מקור בגמרא לאסור. והוסיף, שאמנם כתבו בשם הרשב"א לאסור, אבל לא נתגלה לנו טעמו [אמנם הביה"ל ביאר טעם הדבר, שחכמים עשו חצר זו שאינה משרבת כעין רשות הרבים לענין כלי ששבת בבית, כיון שרשות כל בני החצר שולטת שם, וגם נראה שאין כן דעת כל הפוסקים שהרי לא כתבו דין זה, והכריע שיש להקל במילי דעירוב. וכן כתב השו"ע הרב (סימן שפח).

להוציא כלי ששבת בבית לחצר הוא משום גזירה שמא יבוא לטלטל מרשות היחיד לרשות הרבים, ואין גזורים גזירה לגזירה.

[ביה"ל שמא יטלטל]

אוֹסְרֵיךָ פְּצָאֵי מְחַלְקָתָא בְּיָתְוֵי הַפּוֹסְקִים¹⁸.

18) ולא הכריע לדינא בדבר זה. מאידך, החזו"א (או"ח ס"ו קד ס"ק כב) כתב שלא מצינו מי שיאסור להזיז כמלוא נימא, וגם בטלטול ד'

הַלְבוֹת שֶׁבַת סִימָן שְׁעָא

המשך מעמוד 478

היא תקנת חכמים בעירוב, שאחד מבני חבורה קונה לכולם את מקום דירתם.

ומטעם זה הוסיף לבאר (שם ס"ק ז), מדוע אחד מהם יכול להולך פת משלו ולערב עם החצר השניה, הרי החיבור של בני החצר

[משנ"ב שם]

משום דְּשְׁלִיחוֹתֵיהוֹן קָעִבִיד¹⁷ בְּיָתְוֵי שְׁכָבָר עֲרַבָּו בְּיַחַד¹⁷.

16) ואפילו שאינו מזכה לבני חצר הראשונה פת משלו, העירוב מועיל לכולם. ובטעם הדבר ביאר החזו"א (שם ס"ו פג ס"ק ו), שכן

מילואים

הַלְבוּת שֶׁבַת סִימָן שֶׁבַע

המשך מעמוד הקודם

[משנ"ב ס"ק כב]
תְּחִלָּה¹⁸].

18) ואם כשעירבו תחילה היתנו שהעירוב יחול גם לכל מי שיתוּסַף בחצר, כתב הכף החיים (ס"ק כא) שאף אם בא לדור לאחר שעירבו יכול להעביר פיתו לחצר אחרת, והעירוב יחול על כל בני החצר.

[משנ"ב שם]
לֹא הָלַק הָעֵרֹב לְמִפְרָעוֹ¹⁹].

19) וכן אם קודם שעירב עם בני חצירו כבר נשתתפו במבוי, כתב בשו"ת הרא"ש (כלל ס"א ו') שאפילו אם יחזור ויערב עם בני החצר אין זה מועיל לבני המבוי, משום שאין השיתוף חל למפרע, וצריך לחזור ולעשות שיתוף עם בני המבוי. אמנם יכול לחזור ולסמוך על מה שנתן שיהיה לשם שיתוף, כמבואר במשנ"ב כאן.

[משנ"ב שם]

דְּלֵא גֵרַע מִגְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁסִּכְמוּ עַל הַפֶּת שֶׁעַל הַשְּׁלֶחָן²⁰].

20) אמנם, שם (ס"ק עב) מבואר שאין צריכים לסמוך במפורש על הפת שעל השולחן, אלא כיון שהבעל הבית הזמין אותם לאכול משלו יש להם זכות בה, ועל כן אם הפת קיימת עד לאחר בין השמשות סומכין עליה משום עירוב.

הראשונה הוא רק על ידי העירוב, וכשמולכים את פת העירוב למקום אחר וקונים את דירתם באחד מבתי החצר השניה ביטלו בזה את עירובם הראשון, שהיה עקרו דירתם מבית זה, וכשטל עירובם בטלה התחברותם. אלא שכך היא תקנת חכמים ששני העירובים יהיו קיימים, שהעירוב הראשון מחברם להיות חבורה אחת, והעירוב השני קובע את מקום דירתם. ואף על פי שכל ענין העירוב הוא לקבוע מקום דירתם, מ"מ יכולים לקבוע דירתם בהרבה מקומות כפי ענין תקנת חז"ל.

17) אכן, כתב הערוך השלחן (ס"ח) שצריך להודיע לכל בני החצר שמערב עם בני החצר השניה. ואינו דומה למערב בחצרו שיכול לזכות לכל בני החצר ואין צריך להודיעם, משום שלערב בחצרם זכות הוא להם, שיוכלו לטלטל בה, אבל לערב עם חצר אחרת, יתכן שלא נוח להם להרבות בדיוורים.

עוד כתב שם, שכשעושים עירוב לשתי חצרות יחד צריך לברך על מצות עירוב [אף על פי שכל חצר כבר עירבה לעצמה], משום שחזו עירוב אחר. ובנוסף העירוב יאמר, בהדין עירובא יהא שרא לנא לטלטל מבתי שתי החצרות מבית לבית ומבתים לחצרות ומחצרות לבתים וכי' [ראה שו"ע לעיל ס"י שסו סט"ו ומשנ"ב שם ס"ק פג, נוסח העירוב].

הַלְבוּת שֶׁבַת סִימָן שֶׁבַע

המשך מעמוד רמ

איסור סתירה, כתב העצי אלמוגים (ס"ק טו), שנחשב כאילו החלק פתוח, ויכולים לערב יחד.

[משנ"ב ס"ק מ]

כִּי אִם בְּשִׂאָרֵי קֵתִים שֶׁבְּחִצְרוֹת³¹].

31) ומ"מ, אף כשכל חצר עירבה לעצמה, מותר לטלטל כלים ששבתו בבית האמצעי לכל אחד מהחצרות, ואין אומרים שהבית האמצעי אינו יכול לקבוע דירתו בשתי מקומות. [ולעיל ס"ק כא הבאנו דברי החזו"א בענין זה].

דינה כחלון, כיון שכל קרקע הבית נחשב כמלא. ורבינו יהונתן (שם כד, א ד"ה לול) ביאר, שצדדי הספק הם, האם רק סמוך לכותלי הבית נחשב כמלא, משום ששם הדרך להניח ספסלים וקתדראות, או שגם באמצע הבית נחשב כמלא. ולמסקנת הגמרא כל קרקע הבית נחשב כמלא. ולכך ארובה דינה כחלון.

[משנ"ב ס"ק לו]

אַיִן הַנְּקִיבִים מִצְּרָפִין לָזָה³⁰].

30) ואם הסורגים מותקנים באופן שאם יסירו בשבת לא יעברו על

הַלְבוּת שֶׁבַת סִימָן שֶׁבַע

המשך מעמוד רמא

לו, אינו נאסר. [וראה עוד ברמ"א לעיל (ס"י שנה ס"ג) שכתב, שאין מקום פטור ברשות היחיד. ולשיטתו לכאורה לא יתכנו דברי הלבוש. וראה בחזו"א (ארו"ח ס"י קג ס"ק כח) מה שכתב על דברי רמ"א שם].

[משנ"ב ס"ק פ]

שְׁהִיא אֲרָבְעָה טְפָחִים עַל אֲרָבְעָה טְפָחִים⁵⁶].

56) ואף שבהניח סולם מותר להשתמש כנגדו ואין צריך שיהיה ברחב שלבי הסולם ד' על ד' טפחים [אלא די שיהיה ד' טפחים באורך בלבד, וכמו שכתב הבה"ל ס"ח ד"ה כותל], מ"מ באצטבא צריך ד' על ד'. וראה לעיל ס"ק ע שביארנו טעם הדבר.

[משנ"ב ס"ק פב]

אָקַל וְכוּ' לְצַרְבַּ תְּהַדְרָה⁵⁶].

56) מדין זה של אצטבא, הוכיח בביאור הגר"א (ס"י שנה ס"ב) שמדרגה

[שעה"צ ס"ק נא]

דְּכִינִן דְּלֵא גְבוּהַ עֲשָׂה טְפָחִים וכו', לֹא רְשָׁתָא הִיא⁶⁴].

54) פירוש, שמקום המיעוט נדון ככותל שאין רחבו ארבעה טפחים שהוא מקום פטור. וכתב החזו"א (ארו"ח ס"י צו ס"ק כב), שלפי זה מותר לטלטל מהכותל למקום שנתמעט, אלא שהקשה מדוע אין דנים את מקום המיעוט כחורי רשות היחיד, ויהיה אסור לטלטל מהכותל לשם [ובתוס' רבנו פרץ (עירובין עז, א, ד"ה כגון) הקשה, שיש לאסור להשתמש כנגד מקום המיעוט משום שפרץ לכותל שהוא מקום האסור לו להשתמש שם, ותיירץ, שהמקום שנתמעט נדון כחורי רשות היחיד, ולכך מותר להשתמש שם אף שאין מחיצות. ולכאורה לדבריו אסור לטלטל מהכותל למקום שנתמעט].

תיירץ נוסף כתב הגאון יעקב (עירובין שם), שכיון שהמקום שנתמעט הוא מקום פטור, אין זה מקום חשוב, ואף שנפרץ במלואו למקום האסור